



education

Department:
Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA 2 (P2)

PUDUNGWANA 2009

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 80

Memorandumo ona o na le maqephe a 27.

TATAISO HO BATSHWAI:

- Maemong ao motshwayi a fumanang mohlalabuwa a arabile dipotso tse ngata ho feta palo e behilweng, motshwayi a tshwaye feela karabo ya pele (mohlalabuwa ha a lokele ho araba mofuta e mmedi (mofuta wa potso e telele le ya mofuta wa dipotso tse kgutshwane) ya dipotso mofuteng o le mong wa sengolwa).
- Haeba mohlalabuwa a arabile dipotso ka bone ba tsona dithothokisong tseo a ithutileng tsona ho KAROLO YA A (ho Puo ya Lapeng le ho Puo ya Tlatsetso ya Pele), motshwayi a tshwaye feela dipotso tse pedi tsa pele.
- Haeba mohlalabuwa a arabile dipotso tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse kgutshwane kapa a arabile tse pedi tsa mofuta wa potso e telele ho KAROLO YA B le ya C (Puo ya Lapeng), motshwayi a tshwaye karabo ya pele, mme a tlohele ya bobedi. Athe ha a arabile dipotso ka bone ba tsona, motshwayi a tshwaye karabo ya pele ho Karolo e nngwe le e nngwe, ha feela mohlalabuwa a arabile potso e le nngwe ya mofuta wa potso tse telele le e le nngwe ya mofuta wa dipotso tse kgutshwane.
- Maemong ao mohlalabuwa a nehelaneng ka dikarabo tse pedi, ya pele e fosahetse athe ya bobedi yona e nepahetse, motshwayi a tshwaye karabo ya pele, mme a tlohele e latelang.
- Ha dikarabo di nomorilwe ka tsela e fosahetseng, motshwayi a tshwaye a ipapisitse ka memorandamo.
- Haeba mopeleto o fosahetse hoo o amang moelelo, motshwayi a fosise karabo e jwalo, empa haeba mopeleto o sa ame moelelo, karabo e jwalo e tshwauwe e nepahetse.
- *Mofuta wa potso tse telele (ya moqoqo):* Ha bolelele ba moqoqo bo le ka tlase (kgutshwane) ho palo ya mantswe e behilweng, motshwayi a se behe kotlo hobane mohlalabuwa o se a ntse a ipehile ka mosing. Athe haeba moqoqo o le molelele haholo, motshwayi a tshwaye ho feta moedi wa palo ya mantswe a behilweng ka mantswe a 50 (*mongolo o ngolwang ka ho takalatsa*), mme a se tsewele pele ho tshwaya karolo e latelang moo.
- *Mofuta wa dipotso tse kgutshwane:* Haeba mohlalabuwa a sa sebedisa matshwao a puo a supang qotso (di-a-bulwa-di-a kwalwa) moo a lokelang ho qotsa, motshwayi a se behe kotlo.

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO**POTSO YA 1****Thothokiso ya 1: *Moruti* – J Rathebe****DITAELO HO BATSHWAI:**

Motshwayi a bale nehelano ya mohlalobuwa e lokelang ho hlahiswa sebopelong sa moqoqo. Moqoqo o lokela ho arabela potso e itshetlehileng thothokisong e hlahisitsweng. Motshwayi a tadime makgetha ana a mabedi a latelang ha a tshwaya moqoqo ona:

- **Dikahare**

Kutlwisiso ya potso; botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le netefatso (tiisetso) ya taba ka mabaka (a itshetlehileng thothokisong e potsong). Bakeng sa dikahare motshwayi a tadime dintlha tse latelang nehelanong ya mohlalobuwa (ela hloko hore dintlha di ke ke tsa behwa ka tatellano e hlahelang mona):

- Sejura/kgefutso/kgefutsohare (1).
Ho katla morethetho / ho bontsha ho lekana ha moelelo ho se tlang pele ho yona le se e latelang.
- Phetapheto e tshekalletseng (2-3)
Ho nehelana ka toboketso lentsweng le phetwang.
- Phetapheto e tsepameng (1-2)
Ho nehelana ka toboketso lentsweng le phetwang.
- Anastrofi (4)
Ho tlisa kगतello lentsweng le tlisitsweng pele tatelanong ya mantswa molathothokisong.
- Phetapheto e rapameng (7)
Ho nehelana ka toboketso lentsweng le phetwang.
- Mothofatso (13)
Ho bopela mmadi setshwantsho se hlakileng sa seo ho buuwang ka sona.
- Kganyetsano/kganyetso (16)
Ho hatella/toboketsa seo sethokisi se se hlahosang.
- Phetapheto ya moelelo (16-17)
Ho hlakisisa kapa sidilella mohopolo oo kelellong ya mmadi.

- **Tshebediso ya Puo**

Sebopelo, tlhophiso ya mehopolole nehelano e nang le neletsano e momahaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho mmoho le puo, setaele le sehlo tse sebedisitsweng ka nepo temeng. **[10]**

Ho elwe hloko hore nehelano e lokela ho hlahiswa sebopelong sa moqoqo, mme sena se bolela ho re nehelano e lokela ho ralwa ka tsela ya hore ho be le **selelekela, mmele o bopilweng ka diratswana le qetelo**. Le ha nehelano e ratilwe ka tsela ena, moqoqo o tlameha ho hlahiswa ka tsela e supang kgokahano.

Ha motshwai a se a badile nehelano ya mohlahlobuwa, a abele mohlahlobuwa matshwao. Matshwao a ajwa ka ho lekanyetsa nehelano ya mohlahlobuwa. Motshwai o lokela ho sebedisa rubriki e leqephele le latelang bakeng sa ho aba matshwao. Tekanyetso e etswa ka ho beha kapa ho bekga mosebetsi (nehelano) wa mohlahlobuwa ka ho o beha kgatong e itseng (ho tloha ho Kgato ya 1 ho isa ho Kgato ya 7) rubriking. Kgato e nngwe le e nngwe e na le tlhaloso, mme tlhaloso e itshetlehile lekgetheng le le leng, **dikahare le tsebediso ya puo**. Motshwai a ele hloko hore kgato eo a e kgethileng ha a lekanyetsa, tlhaloso ya yona e lokela ho tsamaellana le mosebetsi (ditaba) wa mohlahlobuwa ya lekanyetswang. Matshwao a bontshitswe qetellong ya kgato e nngwe le e nngwe.

Qetellong, ha motshwai a se a nehelana ka matshwao a sebedise sekala sena se latelang:

Dintlha tse tadingwang	Matshwao	Senotlolo
Dikahare le Puo	10	Dik/P. =

KAROLO YA A: RUBRIKI YA HO LEKANYETSA POTSO E TELELE (YA MOQOQO) THOTHOKISONG

Makgetha a ho lekanyetsa	Kgato ya 7 E babatsehang	Kgato ya 6 Phihlello e kgabane	Kgato ya 5 Phihlello e ntle	Kgato ya 4 Phihlello e mahareng	Kgato ya 3 Phihlello e fofo	Kgato ya 2 Karolwana feela	Kgato ya 1 Ha ho phihlello
	80%-100%	70%-79%	60-69%	50-59%	40-49%	30-39%	0-29%
<p>DIKAHARE LE PUO: - Kutlwisiso ya potso; botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le netefatso (tiisetso) ya taba ka mabaka.</p> <p>- Sebopeliso, tlhophiso ya mehopolole le nehelano e nang le neheletsano e momohaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho mmoho le puo, setaele le sehala tse sebedisitsweng temeng.</p>	<p>- Sehlooho se hlahoswa ka botebo, dintlha tsohle di utullutswe ka botlalo.</p> <p>- Tshekatsheko ke e babatsehang: o tshhetsa ditaba tsa hae ka dintlha tsa mofuta e fapaneng ho sengolwa.</p> <p>- Tshekatsheko ya hae e paka kutlwisiso e tebileng ya thothokiso le ya sengolwa sa mofuta ona.</p> <p>- Sebopeliso se totobatsa kgokahano e babatsehang; tsela eo a tshetlehang dintlha ka yona e paka kutlwisiso e tebileng ya sehlooho.</p> <p>- Selekela le qetelo di bopilwe ka tsela e babatsehang; ditaba di bopilwe ka bohlale mme di lebisatlwahalong ya moelelo o toma mme o kgodisang.</p>	<p>- Sehlooho se hlahoswa ka bokgabane, dintlha tsohle di utullutswe ka tekano.</p> <p>- Tshekatsheko e hlahisitswe ka botlalo; o nehelana ka dintlha tsa mofuta e fapaneng, mme o di tiisa ho tswa sengolweng.</p> <p>- Tshekatsheko ya hae e paka le ho supa kutlwisiso e kgabane ya thothokiso le ya sengo-lwa sa mofuta ona.</p> <p>- Sebopeliso sa moqoqo ke se setle; selelekela le qetelo di hlahisitswe ka bokgabane, mme di paka kutlwisiso e anetseng.</p> <p>- Tshekatsheko ke e hlahisitsweng ka bokgabane, mme e tshhetswa ka mabaka a utlwahalang ho tswa thothokisong e botsitsweng.</p>	<p>- Sehlooho se hlahoswa ka tsela e supang kutlwisiso, mme dintlha di utullutswe hantle.</p> <p>- Tshekatsheko e hlahisitswe ka tsela e batlang e anetse; empa tse ding tsa dintlha di haellwa ke sefutho se hlokehang bakeng sa ho matlafatsa moelelo.</p> <p>- Tshekatsheko ya hae e paka kutlwisiso e batlang e le e ka hodimo ho e mahareng; e paka kutlwisiso ya sengolwa.</p> <p>- Sebopeliso sa moqoqo se a utlwisiseha; dintlha tsa hae di a dumellana. Momahano e hlahella selelekelong, qetellong le ditemaneng tse itseng.</p> <p>- Tshekatsheko e hlahisitswe ka tsela e ntle, mme dintlha tsa hae di hlahisitswe ka tsela e utlwahalong ho tswa sengolweng se botsitsweng.</p>	<p>- Sehlooho se hlahoswa ka tsela e kgotsofatsang le ha e se dintlha tsohle tse utullutsweng ka botlalo.</p> <p>- Tshekatsheko e hlahisitswe ka tsela e batlang e kgotsofatsa; mona le mane ho hlahisitswe dintlha tse ntle bakeng sa ho matlafatsa moelelo.</p> <p>- Dintlha bohola di tshheditswe le ha bopaki e se bo kgodisang hakaalo; ho bonahala a na le kutlwisiso ya motheo ya sengolwa sena.</p> <p>- Ho na le bopaki bo seng bokae bo supang hore sebopeliso sa moqoqo se latetswe ka tshwanelo; Boholo popeho ya ditemana e nepahetse.</p> <p>- Tshekatsheko ya hae e hlahisa kgaello e totobe-tseng sebopeliso sa moqoqo; ho bonahala tlhalohanyo le kgokahano di haella haholo moqo-qong wa hae.</p>	<p>- Sehlooho se okolwa feela tlhalosong; dintlha tse hlahiswang di supa boiteko bo fokolang ha a araba potso.</p> <p>- Tshekatsheko e supa kutlwisiso e haellang ha-mpe karabelong ya hae ya potso. Dintlha tsa hae ha di kgodise, ha di tshhetswe ho tswa sengolweng.</p> <p>- Tshekatsheko ya hae e bontsha a se na kutlwisiso ya motheo ya sengolwa sa mofuta ona.</p> <p>- Sebopeliso se bontsha diphoso tse entsweng moralong; nehelano ya dintlha ha e utlwahale, ha e bope tlhalohanyo. Dira-tswana di fosahetse.</p> <p>- Tshekatsheko ya hae e hlahiswa ka tsela e supang kgaello, mme dintlha tsa hae ha di a behwa ka tatellano e lebisang popong ya tlhalohanyo e phethahetseng.</p>	<p>- Sehlooho se hlahoswa ka tsela e bontshang kutlwisiso e fokolang haholo.</p> <p>- Tshekatsheko ke e fokolang; ho bile ho na phetapheto ya dintlha tse ding. Dintlha tse ding di tswile lekoteng.</p> <p>- Tshekatsheko e bontsha kutlwisiso e sa tebang; mme nqa tse ding ho na ditlhaloso tse fosahetseng.</p> <p>- Sebopeliso ha se a ralwa ka tshwanelo, mme se nyotobetsa moelelo. Diratswana le tsona ke tse fosahetseng.</p> <p>- Tshekatsheko e hlahiswa ka bofokodi bo bohola. Dintlha di hlahiswa ka tsela e fokolang, mme le ditaba tsa hae ha di na tlhalohanyo ya letho.</p>	<p>- Ho bonahala boitekonyana bo itseng ba ho araba potso, empa ho thata ho hlalohanya ditaba tsa hae.</p> <p>- Tshekatsheko ya hae ya potso e bontsha bofokodi bo bohola; dintlha tsa hae ha di bontshe kutlwisiso ya thothokiso. Dintlha tsa hae di tswile lekoteng.</p> <p>- Ho etswa boiteko bo fokolang ba ho araba potso. Dintlha tsa hae bohola ha di na kamano le thothokiso e botsitsweng.</p> <p>- Ha ho bopaki ba letho bo bontshang hore moqoqo o ngotswe ho tadimilwe sebopeliso. Ha ho diratswana kapa kgokahano.</p> <p>- Ho boima ho ka bona boiteko bo etswang ba ho araba potso tshekatshe-kong ya hae. Karabong ya hae ha o ke ke wa utlwisisa se hlahiswang; ha ho tlhalohanyo ya letho.</p>

	- Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di sutsitse, mme di phehi-sa tlhahisong ya moe-lelo o nepahetseng.	- Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di loketse sepheo, mme di phehisitse tlhahisong ya nehelano e ntle.	-Tshebediso ya puo, sehalo le setaele, boholo di hlahella nehelanong di sebedisitse ka tsela e nepahetseng.	- Ho hlahella diphoso tse seng kae tsa puo, athe sehalo le setaele di batla di nepahetse. O haellwa ke tlhalohanyo le kgokahano.	-Diphoso tsa puo di bonahala ka bongata. Tshebediso ya sehalo le setaele ha e a etswa ho tadimilwe maikemisetsa.	-Tshebediso ya puo le setaele di hlahella di fosahetse haholo hoo karabelo yohle e fosahalang.	- Tshebediso ya puo, sehalo le setaele, boholo ba nehelano yohle di hla-hella di sebedisitse ka tsela e fosahetseng haholo.
MATSHWAO A 10	8 – 10	7 – 7½	6 – 6½	5 – 5½	4 – 4½	3 – 3½	0 – 2½

KAPA

POTSO YA 2**Thothokiso ya 2: *Ke a hlora* – J Mokoena**

- 2.1 Phetapheto ya moelelo. ✓ (1)
- 2.2 Ke diphoso/difanya tse teng lefatsheng. ✓ (1)
- 2.3 Ke maikutlo a thabo/a ho nyahama. ✓ (1)
- 2.4 Molathothokisong wa 14 e bontsha tekano kapa tshwano ya moelelo mantsweng a e kentseng hare athe ho wa 6 e fokotsa/katla/kgina morethetho ntle ho ho lekanya moelelo. ✓✓ (2)
- 2.5 Kganyetso e latolang se buuweng meleng e 6 e qalang/Tharollo e atisang ho hlaha meleng e 8 ya ho qetela. ✓✓
Karabo e le nngwe feela. (2)
- 2.6 E, ke la nnete✓ hobane setjhaba ha se hloka kgotso ho phelwa ka matswalo ebe batho ba a hlora. ✓✓ (3)
[10]

KAPA**POTSO YA 3****Thothokiso ya 2: *Hyde Park* – KE Ntsane**

- 3.1 Ke ya tokodiso. ✓ (1)
- 3.2 Pebofatso/Pebolo. ✓ (1)
- 3.3 Le re bolella hore mapolesa a tshwere ka thata ho phutha batho bohle moo hore ho se sale letho. ✓✓ (2)
- 3.4 Dikebekwa tseo di kotsi, di pelompe di ka imisa mosadi a sa ikemisetsa. ✓✓ (2)
- 3.5 Se maketse e bile se hlolletswe. Se makaditswe ke ho utlwa boko sa mosadi fifing leo, le hona tulong eo e kotsi. ✓✓ (2)
- 3.6 Bohlokwa ba yona ke ho neha lentswe leo sefuthu/matla/kgatello. ✓✓ (2)
[10]

POTSO YA 4**Thothokiso ya 4: *Monyala ka pedi* – RN Phume**

- 4.1 Wa 13√
Wa 19
E le nngwe feela. (1)
- 4.2 Phetelletso. √ (1)
- 4.3 Kganyetso/kganyetsano. √ (1)
- 4.4 Ka tsela ya hore mohlankana ke enwa o rutehile, kutlwisiso ke hore o a sebetsa empa o hana ho nyala o batla ho etsa monyala ka pedi. √√ (2)
- 4.5 - Motho o ne a ke ke a hanelwa ho nyala hobane e le mofutsana. √√
- Diqaka/mathata ba a rarolla ka dipuisano.
- Ba nena motho ya iketsang mohloki empa a ena le bohona.
E le nngwe feela. (2)
- 4.6 Lehlaso. √ Bohlokwa ba lona ke ho toboketsa kapa hona ho sidilella mohopolo oo sethothokisi se buang ka wona. √√ (3)
[10]

KAPA

POTSO YA 5**Thothokiso ya 5: *Menyabuketso* – PM Ramathe****DITAELO HO BATSHWAI:**

Motshwayi a bale nehelano ya mohlahlobuwa e lokelang ho hlahiswa sebopelong sa moqoqo. Moqoqo o lokela ho arabela potso e itshetlehileng thothokisong e hlahisitsweng. Motshwayi a tadime makgetha ana a mabedi a latelang ha a tshwaya moqoqo ona:

- **Dikahare**

Kutlwisiso ya potso; botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le netefatso (tiisetso) ya taba ka mabaka (a itshetlehileng thothokisong e potsong). Bakeng sa dikahare motshwayi a tadime dintlha tse latelang nehelanong ya mohlahlobuwa (ela hloko hore dintlha di ke ke tsa behwa ka tatellano e hlahelang mona):

- Sejura/kgefutso/kgefutsohare (1)
Ho katla morethetho / ho bontsha ho lekana ha moelelo ho se tlang pele ho yona le se e latelang.
- Phetapheto e tshekalletseng (2-3)
Ho nehelana ka toboketso lentsweng le phetwang.
- Phetapheto e tsepameng (1-2)
Ho nehelana ka toboketso lentsweng le phetwang.
- Anastrofi (4)
Ho tlisa kगतello lentsweng le tlisitsweng pele tatelanong ya mantswa molathothokisong.
- Phetapheto e rapameng (7)
Ho nehelana ka toboketso lentsweng le phetwang.
- Mothofatso (13)
Ho bopela mmadi setshwantsho se hlakileng sa seo ho buuwang ka sona.
- Kganyetsano/kganyetso (16)
Ho hatella/toboketsa seo sethokisi se se hlahosang.
- Phetapheto ya moelelo (16-17)
Ho hlakisisa kapa sidilella mohopolo oo kelellong ya mmadi.

- **Tshebediso ya Puo**

Sebopelo, tlhophiso ya mehopolo le nehelano e nang le neletsano e momahaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho mmoho le puo, setaele le sehalo tse sebedisitsweng ka nepo temeng.

[10]

Ho elwe hloko hore nehelano e lokela ho hlaliswa sebopehong sa moqoqo, mme sena se bolela ho re nehelano e lokela ho ralwa ka tsela ya hore ho be le **selelekela, mmele o bopilweng ka diratswana le qetelo**. Le ha nehelano e radilwe ka tsela ena, moqoqo o tlameha ho hlaliswa ka tsela e supang kgokahano.

Ha motshwai a se a badile nehelano ya mohlahlobuwa, a abele mohlahlobuwa matshwao. Matshwao a ajwa ka ho lekanyetsa nehelano ya mohlahlobuwa. Motshwai o lokela ho sebedisa rubriki e leqephehng la 11 ka hodimo bakeng sa ho aba matshwao. Tekanyetso e etswa ka ho beha kapa ho bekga mosebetsi (nehelano) wa mohlahlobuwa ka ho o beha kगतong e itseng (ho tloha ho Kगतo ya 1 ho isa ho Kगतo ya 7) rubriking. Kगतo e nngwe le e nngwe e na le tlhaloso, mme tlhaloso e itshetlehile lekgetheng le le leng, **dikahare le tshbediso ya puo**. Motshwai a ele hloko hore kगतo eo a e kgethileng ha a lekanyetsa, tlhaloso ya yona e lokela ho tsamaellana le mosebetsi (ditaba) wa mohlahlobuwa ya lekanyetswang. Matshwao a bontshitswe qetellong ya kगतo e nngwe le e nngwe.

Qetellong, ha motshwayi a se a nehelana ka matshwao a sebedise sekala sena se latelang:

Dintlha tse tadingwang	Matshwao	Senotlolo
Dikahare le Puo	10	Dik/P. =

KAPA

POTSO YA 6**Thothokiso ya 6: O ya kae? – PM Ramathe**

- 6.1 Karaburetso ya pono √ (1)
- 6.2 Se bona Basotho ba kgeloha tsela, ba tlohela ditlwaelo tsa bona ba kgomarela tsa ditjhaba tse ding. √√ (2)
- 6.3 Ke ho phoqa/soma hobane se kudisang bana ke sona sena seo ho thweng se molemo se matlafatsa mmele. √√ (2)
- 6.4 Ke ho totobatsa hore Mosotho o thetsehile ruri hobane dintho (diaparo) tsa hae tsa setso, o di nyonya haholo o kgahlilwe ke tswa makomofere. √√ (2)
- 6.5 Ka maikutlo a ho teneha le ho fela pelo. Hobane se bona Basotho ba lahla dintho tsa bona tsa setso empa ditjhaba tse ding tsona di tseparetse ho tsa tsona. √√√ (3)

[10]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B**POTSO YA 7****PADI/NOBELE: *Botsang Lebitla – KPD Maphalla*****Mohanuwa**

- O hloka botshepehi. O ile ratana le Makgaola Tsietsi a sa tsebe
- O kgopo e bile o leqoophe. O ile a qophella ho iphetetsa ho Tsietsi ka sehlooho.
- Ke motho ya hloakang botsitso. Ha a se a siuwe ke Makgaola, o ne a se a batla ho kgutlela ho Tsietsi.
- O makoko ha a re letho ka motho e mong. Bareki le basebetsi ba habo o ne a ba kgella fatshe, a ba kgaruma ho se moo a ba behang.
- Ke motho ya manganga. Batswadi ba hae ba ne ba mo kgalemelletse boitshwaro bona ba bile ba behile fatshe.

Tseleng

- Ke motho ya tshepahalang. Le ka mohla ha a so kwenehele Tsietsi.
- O na le mamello. O ile a wa a tsoha le Tsietsi ho fihla lefung.
- O bohlale. Diketso tsa hae tse fapaneng di a paka – mokgwa oo a ileng a thobisa Tsietsi ka wona sepetlele jj.
- Ke motho ya nang le botsitso. Diqetong tsa bona o ne a sa suthe.
- O sebete e le ruri. Dintwa tseo a di hlanakileng mmoho le Tsietsi di a paka.

Tsietsi

- Ke motho ya bohlale haholo. O fupuditse ka bohlale a ba a tseba bao e leng batswadi ba hae hantle jj.
- O na le botho. O ne a sa hlekefetse motho ntle le mabaka.
- O sebete. Le ha Kotsi a ne a mo lelekile kgetlo la pele, o ile a kgutlela a sa tshabe letho. A thoba sepetlele. A tshwarisa mapolesa phupe ka nako tsohle jj.
- O leqoophe e bile o na le mamello.
- O na le botsitso. Diqeto tsa hae ha a suthe ho tsona.
- O masene jwalo ka phokojwe. O phelekanyeditse mapolesa ka makgetlo. A phela ka boikgakanyo.

[25]**KAPA**

POTSO YA 8**PADI/NOBELE: *Botsang Lebitla* – KPD Maphalla**

- 8.1 Le Tseleng ✓ (1)
- 8.2 O bolela hore o felletswe ke mohau le qenelo, o tla iphetetsa ka sehloho ✓✓ (2)
- 8.3 - Ka mora mona o ile a tsoma babolayi ba Tseleng a ba qhanyatsa ntle le mohau. O qadile ka Tjhaile Sekotolo le Mohanuwa, a ba bolaela ka kamoreng. ✓✓
- Tsetsela Tlokotsi yena a mmolaisa ka batho ba ileng ba mmolaya sehloho. ✓✓
- Kgephola Qamaka le yena a mo thunya ka sehlooho, a mo thunyetsa ka kerekeng moruti a ntse a rera. ✓✓ Ruri enwa motho ha a sa na pelo!
E le nngwe feela. (2)
- 8.4 O ile a re eo a sale a hodisa lesea leo la bona. ✓ (2)
- 8.5 - Tsietsi o ile a nnetefatsa hore ngwana o hlokomelehile nakong eo a ileng mererong ya hae ka ho mo sia le mosadimoholo le ntatemoholo bao a neng a dula le bona yena le Tseleng. ✓✓ (2)
- 8.6 E, o boetse sefateng. ✓
- Mohanuwa ya kileng a bolella Tsietsi ka le leng hore o tla mmatlela batho, ba mo kgakgathe hobane a mo lahlile, ke yena le batho ba hae ba thuntseng Tseleng. ✓✓
- Tsietsi o ile a phethisa tshepiso ya hae ho Tseleng hore bao ba kgaotseng bophelo ba hae, le a bona a tla kgaolwa ka sehlooho. ✓✓
E le nngwe feela. (3)
- 8.7 - Batho ba basadi ba sebete. Tseleng o shwa tjena a hlanaka e mahlo mafubedu. ✓
- Ba na le mamello. Mamello ya Tseleng le mathateng a tjena. ✓
- Ba na le botshepehi. Botshepehi ba Tseleng ho isa lefung. ✓ (3)
- 8.8 - Ke sebaka se morung. ✓
- Se nang le le mofero/jwang bo bolelele haholo. ✓
- Moo morung ho na le moaho wa kgale. ✓ (3)
- 8.9 - BoTsietsi ba ne ba qeta ho fihla moo morung ba balehile mapolesa motseng. ✓
- Athe Mohanuwa le batho ba hae ba ba setse morao mme a re boTsietsi ba inehele. ✓
- Eo taba Tsietsi a e latola yaba ntwana e a qhoma mme Tseleng a bolawa. ✓ (3)

- 8.10
- Mapolesa a motseng a batlang boTsietsi, empa ha a ka a utlwa ho bohla (modumo wa sethunya se seholo) hoo ha dithunya. √√
 - Ho thwe dithunya tsa hlatsa malakabe lefifing leo, ya nna ya ba lai! lai! thu! lai!
Feela le ha ho le jwalo, mapolesa a se bone letho. √√
 - Fifing leo koloi ya boMohanuwa ya tuka. Le hona moo mapolesa a se bone√√
 - Ngwana ya patilweng moferong o thola tu, o tshoha ha mebohlohadi ena ya dithunya e kgutsa. √√
 - Fifing leo la bosiu, Tsietsi o kgona ho tjheka lebitla ka hora tse pedi? √√
- Tse pedi feela.**

(4)
[25]

KAPA

POTSO YA 9**PADI/NOBELE: *Diepollo* – Tsepo Seema****Malome Theko**

- Malome Theko o ne a na le pelo e mpe.
- O ne a sa kgathalle bophelo bo botle ba motjhana wa hae Diepollo.
- Seo a neng a se habile feela ke hore Diepollo a nyalwe hore yena a tle a fumane dikgomo tsa bohadi tseo ntata Diepollo a ileng a hloleha ho di lefa ha a ne a nyala mmae. Ka hoo o ne a dumelletse monnamoholo Mothofeela ho shobedisa Diepollo.
- Pelo ya hae e ne e le thata hobane o hanne le ha mosadi a re o mo elelliswa hore Diepollo o sa le monyane hore a ka nyalwa empa o ile a tswela pele ka morero wa hae wa ho mo nyadisa.

Mmamolete

- O ne a na le pelo e ntle.
- O ile a amohela Diepollo ka moya o motle lapeng la hae leha a ne a sa mo tsebe hore ke ngwana wa mang.
- O ile a mo eletsa ka maele a matle a bophelo a ba a mo eletsa ho ya batlisisa ka ditaba tse amanang le batswadi ba hae kgatisong ya dikoranta Mazenod.
- A fa Diepollo tse ding tsa dibuka tsa hae tseo a neng a di sebedisa ha a ne a ithutela booki mme ka baka leo, Diepollo o ile a kgona ho boloka tjelete eo a neng a lokela ho reka dibuka ka yona.
- O ile a dumella Diepollo ho dula ha hae nakong eo a neng a ntse a kena sekolo mme ha ho mohla a neng a mo fella pelo.

Rangwane Leemisa

- Ke motho ya nang le botho bo botle le kutlwelobohloko.
- O ile a amohela Diepollo lapeng la hae. O ne a sa dumellane le mohatsae tabeng ya hore Diepollo a se ke a iswa sekolong.
- A mo etsetsa mokete wa ho mo tlosa kgutsana mme a ba a mo kenya sekolo.
- Le mohla Diepollo a neng a fumana mangolo a hae a booki o ne a ile moketeng wa dikapeso tsa hae.
- O ile a amohela ba bohadi ba Diepollo hantle mohla ba neng ba tliho nyala mme o ile a ba a hlaba kgomo ya senona le tlhako mohla lenyalo la Diepollo le Zeblon Ramokgopa.

[25]**KAPA**

POTSO YA 10**PADI/NOBELE: Diepollo – Tsepo Seema**

- 10.1 O ne a bua le Pontsho. (1)
- 10.2 E ne e le ngwanabo monnae/molamo wa hae. (1)
- 10.3 Se ne se sa thehwa hodima motheo wa nnete. Diepollo o tsebane le Dikenkeng nakong eo a neng a ilo lata lenane la bakudi bahatising ba dikoranta.√ Ha a fihla moo o ile a fumana ho se ho le hobe yaba o hlaba Dikenkeng ka leihlo hore a se ke a bolela ho re ke yena motho ya tlisitseng lenane leo la bakudi moo. √ Dikenkeng le yena o ile a be a se a utswa dipampiri tseo bahatising mme a di kgutlisetsa ho Diepollo. Ntle le moo Dikenkeng o ne a anya Diepollo leleme malebana le ditaba tsa Zeblon Ramokgopa ya neng a ntse a batlwa ke mapolesa.√ (3)
- 10.4 Ke ditaba tse amanang le radipolotiki Zeblon Ramokgopa le kamoo a ileng a nyamela kateng mohla ba neng ba tloha Moemaneng.√√ (2)
- 10.5 Ke ba Zeblon Ramokgopa le kgaitsemi ya hae Pontsho.√ Lebaka ke hobane mohlankana wa Dikenkeng e ne e le mpimpi ya maponesa mme o ne a fofonela ditaba tsa Zeblon le kgaitsemi ya hae hore ba tle ba tshwarwe.√√ (3)
- 10.6 Lekgowa le bitswang Kotsuopo le ile la bolauwa √ mme maponesa a belaela mokgatlo wa boZeblon wa dipolotiki hore ke wona o mmolaileng.√ (2)
- 10.7 Ba ile ba fumana maponesa a entse thibella ya makoloi mme mapolesa a ile a ba emisa√. Zeblon o ne a tlakasela, a tshohile. O ile a itahlela ka ntle ho koloi mme a kena morung. Mapolesa a ile a mo lelekisa empa a a nyamella. Diepollo le Selatole bona ba tswela pele ka leeto la bona.√√ (3)
- 10.8 O ile a re konteraka ya hae e ne e se e fedile.√√ (2)
- 10.9 Ho ne ho sa lokela √. Diepollo o ne a sebetsa mosebetsi wa hae hantle empa ka baka la hore monna wa hae e ne e le Lekomonisi, baokamedi ba tliniking moo ba ile ba mo tebela.√√ (3)
- 10.10 Ke opereishene ya ho fumantshwa phiyo e nngwe√. Sepetlele sa National.√ (2)
- 10.11 Diepollo o totobatswa e le motho wa semelo se phethahetseng.√ O ne a tseba hore mona lefatsheng kgalapa di a buseletsana, kahoo o ne a batla ho thusa Mmamolete ka dintle tseo a mo etseditseng tsona. O ile a itela pele hore a fe Mmamolete phiyo e nngwe ya hae empa ha fumaneha hore yena le Mmamolete ha ba tsamaelane. A nka leeto la ho ya Lesotho a ilo batla ba habo Mmamolete empa a se ke a ba fumana. Qetellong o ile a bona lenane la batho ba neng ba emetse ho fumantshwa ditho tsa mmele. Ha a le lekola a fumana lebitso la Mmamolete le le tlaselase. O ile a nka lenane leo mme a ngola lebitso la Mmamolete ka hodimodimo yaba o isa lenane leo ho bahatisi ba ka toropong hore ba tle ba le tlanye botjha. Lenane leo le ile la lokiswa ho ya ka moo Diepollo a neng a le radile kateng mme Mmamolete a fumana phiyo eo a neng a e emetse. O ile a thuseha ka tsela e jwalo.√√ (3)

(3)
[25]**KAPA**

POTSO YA 11**PADI/NOBELE: Mme – NP Maake****SEMELO:****Mme**

- E ne e le motho ya lokileng.
- O ne a sa rate ho kgopisa batho ba bang mme ke ka hoo a ileng a boloka sephiri sa hore Thollo Mofokeng ke monna wa hae hang feela ha a eellwa hore Thollo le Mmateboho ba phela ka kgotso lapeng la bona.
- O ile a thusa batho ba bangata motseng oo wa boMmateboho ntle le tefo.

Mmisi Lekena

- Mmisi Lekena e ne e le motho ya lokileng.
- O ne a sa rate ha motho e mong a utlwiswa bohloko. Sena o se bontshitse nakong eo boThabisile ba neng ba tloka Dikeledi le ho mo ja ditsheho. O ile a ba kgalema ka matla a maholo.
- O ne a rata ho bona bana ba atleha mme ke ka hona a neng a eletsa Dikeledi hore a ke a ithute pele a tatela lenyalo.

Thollo Mofokeng

- O ne a hloka botshepehi le nnete.
- O ile a siya mosadi wa hae le mora Matatiele mme a fihla a nyala moo a neng a sebetsa teng. A lebala ho tu ka mosadi le mora!
- O ne a ile a roma metswalle ya hae ho ya mo kopela mohope wa metsi mme a ba boleletse hore ba ipolele hore ke Bafokeng ba tswang Matatiele.
- O ne a sa rate ho utlwa letho ha mosadi a ntse a mo phetela ka mosadi ya bitswang Mme hoo qetellong Mme a ileng a ba a hlokahala a so kopane le yena. Seo a neng a sa se tsebe ke hore Mme eo e ne e le mosadi wa hae eo a mo siileng Matatiele.
- O ile a hloleha ho kgalemela ba habo ha ba ne ba kentse mosadi wa hae nyewe eo ho yona ba neng ba mo qosetsa ho tshwarela lefu la Mme lapeng la ngwana wa bona.

[25]**KAPA**

POTSO YA 12**PADI/NOBELE: MME – NP Maake**

- 12.1 Ke Thollo Mofokeng le Dikeledi. (2)
- 12.2 Mmateboho (1)
- 12.3 Ba babedi (1)
- 12.4 Dikeledi o ne a nahana hore batho ba tlleng ho tla kopa mohope wa metsi, ke ba habo Tsekiso motjhesi wa hae wa sekolong. O ne a sa tsebe hore ke ba habo monna ya dulang komponeng eo a kileng a mo thonthodisa sepatjhe sa hae. (2)
- 12.5 Dikeledi o ile a baleha lapeng hara bosiu a sa tsebe le moo a yang. A hlahlathela hara thota. O ile a kopana le mosadi ya neng a na le lentswe le batang mme leha a mo tshwara ka letsoho, letsoho la hae le ne le bata po! Motho enwa o ile a mo memela ha hae mme a mo tsholela le ho mo fa marobalo phaposing e ntle haholo. (3)
- 12.6 Hoseng ha a phaphama o ile a iphumana a robetse hodima lebitla leo a sa le tsebeng mme a potapotilwe ke mabitla a mang. A fumana hore dijo tse hlabosang tseo a neng a di ja maobane bosiu e ne e le polokwe tsa bolokwe. (2)
- 12.7 Mosadi enwa o totobatswa e le motho ya nang le mohau le kutlwelobohloko. O ile a utlwela Mme bohloko nakong eo a neng a tliilo kopa tjako ha hae mme a qetella o mo kopetse bodulo ha kgaitsemi ya hae. O ile a ba a etsa setswalle le mosadi enwa wa motwaitwai eo a neng a sa tsebe le hore ba habo ke bomang. (2)
- 12.8 Ke dumellana le ona. Ha Mme a fihla lapeng la Mmateboho le Thollo, o ile a elellwa kamoo ba phedisanang hantle ka teng. O ne a tlohile Matatilele a re o tliilo batla monna wa hae empa eitse ha a elellwa kgotso eo banyalani bana ba phelang ka yona a itlama ho boloka sephiri sa hore Thollo ke monna wa hae. Thollo o ne a ile a siya mosadi le ngwana lapeng Matatilele ha a ne a tliilo sebetsa dikomponeng. (3)
- 12.9 **Ke ne ke tla mo pata.** Mme o ne a thusitse batho ba bangata motseng moo mme o ne a lokela ho ka bolokwa ka mokgwa o imametseng.
- Ke ne ke sa tlo mo pata:** Mme o fihlile motseng wa boMmateboho a sa mengwa ebile a sa tsejwe le moo a tswang teng. O ne a sa bua le ka ba lelapa la hae kahoo ke ne ke tla kopa ho batliswa ba habo hore e tle e be bona ba tlang ho mo pata. (3)

12.10 **E o ne a nepile:** O ne a tseba ka moo Dikeledi a neng a le bohlale ka teng dithutong tsa hae mme a sa batle ho re a tle a tlohele sekolo. O ne a bile a ngongorehiswa ke hore bokamoso ba Dikeledi bo tlo senyeha.

O ne a sa nepa: Ke tokelo ya Dikeledi ya ho dumela ho nyalwa ke motho eo a batlang ho nyalwa ke yena. Mmisi Lekena o ne a batla ho hatella ditokelo tsa Dikeledi.

(2)

12.11 O ne a batla ho se fetwe ke monyetla ona o tlang hanngwe feela bophelong. A bile a rata ho swetsa banana ba neng ba mo tsheha sekolong.

(2)

12.12 Ke taba ya hore bophelo ba Dikeledi le Thollo bo ne bo se boima hakaalo. Le ha bothata ba tijelete bo ye bo be teng e ne e se ba bofutsana. Ditoro tsane tse mpe tseo Dikeledi a neng a na le tsona pele a nyalwa e ne e ntse e le ho kgelekgetheha ha maikutlo a hae feela.

(2)

[25]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 25**

Ho elwe hloko hore nehelano e lokela ho hlahiswa sebopehong sa moqoqo, mme sena se bolela hore nehelano e lokela ho ralwa ka tsela ya hore ho be le selekela, mmele o bopilweng ka ditemana (*paragraphs*) le qetelo. Le ha nehelano e radilwe ka tsela ena, moqoqo o tlameha ho hlahiswa ka tsela e supang kgokahano.

Ha motshwayi a se a badile nehelano ya mohlahlobuwa, a abele mohlahlobuwa matshwao. Matshwao a ajwa ka ho lekanyetsa nehelano ya mohlahlobuwa. Motshwayi o lokela ho sebedisa rubriki e leqepheng le latelang bakeng sa ho aba matshwao. Tekanyetso e etswa ka ho beha kapa ho bekga mosebetsi (nehelano) wa mohlahlobuwa ka ho o beha kगतong e itseng (kgato ya 1 ho isa kगतong ya 7) rubriking. Kगतo e nngwe le e nngwe e na le tlhaloso, mme tlhaloso e itshetlehle makgetheng a mabedi e leng, **dikahare** le **sebopeho le puo**. Motshwayi a ele hloko ho re kगतo eo a e kgethileng ha a lekanyetsa, tlhaloso ya yona e lokela ho tsamaellana le mosebetsi (ditaba) wa mohlahlabuwa ya lekanyetswang. Matshwao a bontshitswe qetellong ya kगतo e nngwe le e nngwe.

Ho elwe hloko hore rubriki e latelang e sebediswa hohle moo mohlahlobuwa a arabileng mofuta wa dipotso tse telele (tsa moqoqo) ha ho arajwa dingolwa tsa mofuta wa padi (nobe) le mofuta wa tshwantshiso (terama) ho Karolo tsa B le ho ya C.

Qetellong, ha motshwayi a se a nehelana ka matshwao a sebedise sekala sena se latelang:

Dintlha tse tadingwang	Matshwao	Senotlolo
Dikahare	15	Dik. =
Sebopeho le Puo	10	S/P =
Matshwao ohle	25	

[25]

KAROLO YA B LE YA C: RUBRIKI YA HO LEKANYETSA MOFUTA WA POTSO E TELELE (YA MOQOQO)

Makgetha a ho lekanyetsa	Kgato ya 7 E babatsehang	Kgato ya 6 Phihlello e kgabane	Kgato ya 5 Phihlello e ntle	Kgato ya 4 Phihlello e mahareng	Kgato ya 3 Phihlello e foofo	Kgato ya 2 Karolwana feela	Kgato ya 1 Ha ho phihlello
	80% – 100%	70% – 79%	60% – 69%	50 – 59%	40 – 49%	30 – 39%	0 – 29%
<p>DIKAHARE: - Kutlwisiso ya potso; botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le tiisetso ya taba ka mabaka.</p> <p>- Sehlooho se hlahoswa ka botebo, dintlha tsohle di utullutswe ka botlalo.</p> <p>- Tshekatsheko ke e ba-batsehang; o tshheheta ditaba tsa hae ka di-ntlha tsa mofuta e fapa-neng ho tswa sengolweng.</p> <p>- Tshekatsheko ya hae e paka kutlwisiso e tebileng ya sengolwa.</p>	<p>- Sehlooho se hlahoswa ka bokgabane, dintlha tsohle di utullutswe ka tekano.</p> <p>- Tshekatsheko e hlahisitswe ka botlalo; o nehelana ka dintlha tsa mofuta e fapaneng, mme o di tiisa ho tswa sengolweng.</p> <p>- Tshekatsheko ya hae e paka le ho supa kutlwisiso e kgabane ya sengolwa.</p>	<p>- Sehlooho se hlahoswa ka tsela e supang kutlwisiso, mme dintlha di utullutswe hantle.</p> <p>- Tshekatsheko e hlahisitswe ka tsela e batlang e anetse; empa tse ding tsa dintlha di haelwa ke sefutho se hlokehang bakeng sa ho matlafatsa moelelo.</p> <p>- Tshekatsheko ya hae e paka kutlwisiso e batlang e le e ka hodimo ho e mahareng; e paka kutlwisiso ya sengolwa.</p>	<p>- Sehlooho se hlahoswa ka tsela e kgotsofatsang leha e se dintlha tsohle tse utullutswe ka botlalo.</p> <p>- Tshekatsheko e hlahisitswe ka tsela e batlang e kgotsofatsa; mona le mane ho hlalohanyo dintlha tse ntle bakeng sa ho matlafatsa moelelo.</p> <p>- Dintlha bohobo di tshheditswe leha bopaki e se bo kgodisang hakaalo; ho bonahala a na le kutlwisiso ya motheo ya sengolwa sena.</p>	<p>- Sehlooho se okolwa feela tlhalosong; dintlha tse hlalohanyo di supa boiteko bo fokolang ha a araba potso.</p> <p>- Tshekatsheko e supa kutlwisiso e haellang haholo karabelong ya hae ya potso. Dintlha tsa hae ha di kgodise, ha di tshhehetswe ho tswa sengolweng.</p> <p>- Tshekatsheko ya hae e bontsha a se na kutlwisiso ya motheo ya sengolwa sena.</p>	<p>- Sehlooho se hlalohanyo se hlahoswa ka tsela e bontshang kutlwisiso e fokolang haholo.</p> <p>- Tshekatsheko ke e fokolang; ho bile ho na le phetapheto ya dintlha tse ding. Dintlha tse ding di tswile lekoteng.</p> <p>- Tshekatsheko e bontsha kutlwisiso e sa tebang; mme nqa tse ding ho na le ditlhaloso tse fosahetseng.</p>	<p>- Ho bonahala boitekonyana bo itseng ba ho araba potso, empa ho thata ho hlalohanya ditaba tsa hae.</p> <p>- Tshekatsheko ya hae ya potso e bontsha bofokodi bo bohobo; dintlha tsa hae ha di bontshe kutlwisiso ya sengolwa. Dintlha tsa hae di tswile lekoteng.</p> <p>- Ho etswa boiteko bo fokolang ba ho araba potso. Dintlha tsa hae bohobo ha di na kamano le sengolwa se botsitsweng.</p>	
MATSHWAO A 15	12 – 15	10 – 11½	9 – 10	7½ – 8½	6 – 7	4½ – 5½	0 – 4½
<p>SEBOPEHO LE PUO: - Sebopelo, tlhophiso ya mehopolole le nehelano e nang le neeletsano e momohaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho mmoho le puo, setaele le sehala tse sebedisitsweng temeng.</p> <p>- Sebopelo se totobatsa kgokahano e babatsehang; tsela eo a tshetlehang dintlha ka yona e paka kutlwisiso e tebileng ya sehlooho.</p> <p>- Selekela le qetelo di bopilwe ka tsela e babatsehang; ditaba di bopilwe ka bohlale mme di lebisatlhahisong ya moelelo o toma mme o kgodisang.</p>	<p>- Sebopelo sa moqoqo ke se setle; selelekela le qetelo di hlalohanyo ka bokgabane, mme di paka kutlwisiso e anetseng.</p> <p>- Tshekatsheko ke e hlalohanyo ka bokgabane, mme e tshhehetswa ka mabaka a utlwahalang ho tswa sengolweng se botsitsweng.</p>	<p>- Sebopelo sa moqoqo se a utlwisisa; dintlha tsa hae di a dumellana. Momahano e hlalohanyo selelekela, qetelong le ditamaneng tse itseng.</p> <p>- Tshekatsheko e hlalohanyo ka tsela e ntle, mme dintlha tsa hae di hlalohanyo ka tsela e utlwisisa ho tswa sengolweng se botsitsweng.</p>	<p>- Ho na le bopaki bo seng bokae bo supang hore sebopelo sa moqoqo se latetswe ka tshwanelo; Boholo popeho ya ditimana e nepahetse.</p> <p>- Tshekatsheko ya hae e hlalohanyo kgaello e totobetseng sebopelo sa moqoqo; ho bonahala tlhalohanyo le kgokahano di haella haholo moqoqong wa hae.</p>	<p>- Sebopelo se bontsha di-phoso tse entsweng mora-long; nehelano ya dintlha ha e utlwahale, ha e bope tlhalohanyo. Diratswana di fosahetse.</p> <p>- Tshekatsheko ya hae e hlalohanyo ka tsela e supang kgaello, mme dintlha tsa hae ha di a behwa ka tatellano e lebisang popong ya tlhalohanyo e phethahetseng.</p>	<p>- Sebopelo ha se a ralwa ka tshwanelo, mme se nyotobetsa moelelo. Diratswana le tsona ke tse fosahetseng.</p> <p>- Tshekatsheko e hlalohanyo ka bofokodi bo bohobo. Dintlha di hlalohanyo ka tsela e fokolang, mme ditaba tsa hae ha di na tlhalohanyo ya letho.</p>	<p>- Ho bopaki ba letho bo bontshang hore moqoqo o ngotswe ho tadimilwe sebopelo. Ha ho diratswana kapa kgokahano.</p> <p>- Ho boima ho ka bona boiteko bo etswang ba ho araba potso tshhehetsong ya hae. Karabo ya hae ha o ke ke wa e utlwisisa se hlalohanyo; ha ho tlhalohanyo ya letho.</p>	

	- Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di su-tsitse, mme di phehisa tlhahisong ya moelelo o napahetseng.	- Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di lo-ketse sepheo, mme di phehitse tlhahisong ya nehelano e ntle.	- Tshebediso ya puo, sehalo le setaele boholo di hlahella nehelanong di sebedisitse ka tsela e nepahetseng.	-Ho hlahella diphoso tse seng kae tsa puo, athe sehalo le setaele di batla di nepahetse. O haellwa ke tlhalohanyo le kgokahano.	- Diphoso tsa puo di bonahala ka bongata. Tshebediso ya sehalo le setaele ha e a etswa ho tadimilwe maikemisetso.	- Tshebediso ya puo le setaele di hlahella di fosahetse haholo hoo karabelo yohle e fosahalang.	- Tshebediso ya puo, sehalo le setaele boholo ba nehelano yohle di hlahella di sebedisitse ka tsela e fosahetseng haholo.
MATSHWAO A 10	8 – 10	7 – 7½	6 – 6½	5 – 5½	4 – 4½	3 – 3½	0 – 2½

Matshwao a ka sebediswang bakeng sa ho tshwaya:

Dintlha tse tadingwang	Matshwao	Senotlolo
Dikahare	15	Dik. =
Sebopeho le Puo	10	S/P =
Matshwao ohle	25	

KAROLO YA C**POTSO YA 13****TSHWANTSHISO/TERAMA: *Seyalemoya* – RH Moeketsi****Ha le Thakgiswe**

Kotopi o batla ho ya kopa dikeletso tsa kamoo a ka fumanang leruo kateng ho ngaka Makau √. O batla ho ya ho Makau hobane a ile a mmona ditorong tsa hae. √ Sebuweng mohatsae, o kgahlanong le mohopolo ona hobane o re Makau o tumme ka diretlo mme kgohlano e tlola hona mona. √

- Kotopi o sataladitse molala tabeng ya ho bonana le Makau. √
- Se bakang mathata le ho feta, ke ho re Kotopi o batla ho kopanela le Makau moo ha hae. √
- Sebuweng o eme thabeng hore moo ha hae Makau a ke ke a le beha. √
- Ho fihla ha Rampou a tlilo batla Kotopi, ho hlantsha Sebuweng le ho feta. √
- Qeto ya Kotopi ya ho ya bona Rampou hara bosiu, e ba jwalo ka letswai leqebeng le hlenneng. √
- Mephofa ya Kotopi a lora Moletsane le yona e butswela qabang ya bona. √
- Kotopi ka ho bona hore taba ya Makau e mo qabanya le mohatsae, o ngoka Rampou ka sekgukgu hore a mo thuse ho fumana phofu ya morero wa hae le Makau. √
- Ho se mamele hoo ha Kotopi, ho etsa hore a iphumane a se a retlile Moletsane ka thuso ya Rampou. √

[25]**KAPA**

POTSO YA 14**TSHWANTSHISO/TERAMA: Seyalemoya – RH Moeketsi****“Ha se boya ba ntja”**

- 14.1 Molatswaneng ✓ (1)
- 14.2 Ba qabantswe ke ho fihla ha Lesodi hae bosiu. ✓ ✓ (2)
- 14.3 Mohla Maleshwane a neng a mo tsebisa hore Lesodi o batla ho nyala, o ile a utlwa dikeletso tsa hae. ✓✓ (2)
- 14.4 Ke Lesodi le Kgasiane. ✓✓ (2)
- 14.5 - maloma Lesodi e ne e le motho wa maikutlo a phodileng ya tsebang ho sebetsa ditaba hantle. ✓
Pela e ne e le motho ya bohale haholo mme ebile e ne e se motho ya nkang ditaba tsa mora le mohatsae. ✓ (2)
- 14.6 - Bo senola ho kgathatseha ha hae moyeng. ✓✓
- Lerato le hae ho Kgasiane ✓✓
- Bo senola semelo sa ntatae. ✓✓
E le nngwe feela. (2)
- 14.7 Ya nang le nnete. ✓ Ha a ka a rata ho patela Lesodi hore lesea leo a le immeng ha se la hae. ✓✓ (3)
- 14.8 E, a dumellana le tsona. ✓ Maleshwane o ile a thusa mora ka hore a phunye ditaba ho ntatae eo mora a neng a mo tshaba lebekebeke. ✓✓ (3)
- 14.9 - Mohlankana ha a utlwana le kgarebe, ha ba kopanele mahlong a batho ba baholo. ✓✓
- Ha mohlankana a se a entse qeto ya ho nyala, o tsebisa batswadi ebe taba ya e rerwa hantle. ✓✓
- Batswadi ba mohlanka ba ya ha bo kgarebe ho ya mo kopela mosadi. ✓✓
Tse pedi feela. (4)
- 14.10 Ka nako e nngwe ho tatela ho etsa dintho (ho etsa diqeto) ho etsisa motho diphoso. ✓✓ Lesodi o ile a tatela ho nyala Kgasiane e se kgale ba ratana. Athe o nyala Kgasiane jwalo a se a imme ngwana eo e seng wa hae. ✓✓ (4)

[25]**KAPA**

POTSO YA 15**TSHWANTSHISO/TERAMA: *Haeso Mafotholeng* – CJ Teleki**

Semelo sa Molefi:

- Molefi ke sebakadi sa sehlooho tshwantshisong ena. O holetse sebakeng sa mahaeng sa Mafotholeng, mme ke motho wa nama le madi. Tikoloho ena eo a holetseng ho yona e na le tshusumetso e kgolo bothong ba hae.
- Molefi ke ngwana wa Mosotho ya hodisitsweng hantle; o tsotella batho ba bang mme ebile o hlompha bohle; o hlahela a bua ka tlhompho le ba bang hohle moo a buang le bona teng le haeba ho le hobe jwang; le ha a na le mathata le dikgarebe tsa hae ha a itlhompholle ka ho phetela baholo ba hae makatikati a diqabang tsa bona – o a hlompha. Molefi o rutehile ebile ke lejakane le dumelang haholo Sekereseteng; ha a natse setso sa habo ke hona. Molefi – ho ya ka diketso le dipuo tse hae – ke motho ya bohlale, ha se feela a behilweng boetapeleng mosebetsing. Ka lebaka la semelo sena sa hae, o a hlompshwa ke dibapadi tse ding. Bohlale ba hae bo totobala moo ho nang le diqabang teng; o dula a ikokobeditse mme a rarolle ditaba ka maikutlo a phodileng. Ho feta mona Molefi o na le lerato la boena ho bohle ba mo potapotileng, haholo bao a sebetsang mmoho le bona, ho kenyeleditswe le ba kang Takadimane, esita le baahisani ba kang Mapetla.
- Le ha Molefi e le motho e motle tjena ke motho wa nama le madi; o na le mefokolo ya hae. Bofokodi ba Molefi ba pele ke bo tlišwang ke lerato lena la hae la boena; o fofala hoo a sa boneng le dira tsa hae; ha a elellwe hore ntemoholo Mapetla ha a mo rate; o fofetse hoo a sitwang ho bona hore e meng ya metswalle ya hae – Ngatane le Ramafothole – e mo kwetletse lerumo ka kobong. Metswalle ena ya hae e mo eka ka nako tsohle empa o sitwa ho bona, esita le ha a eletswa (ke ba kang Mofammere). Bofokodi ba hae bo bong bo bakwa ke thuto le bojakane; ka lebaka la ho ruteha o lahla kgarebe ya hae – Montsheng – hobane a re ha a ruteha. Se swabisang ke hore Molefi ha a bone, le hoja a rutehile hakaalo. Thuto ena ya hae e mo susumetsa ho 'iketa' feela ho dikgarebe tse rutehileng le hoja tsona di se na mekgwa. Tumelo ya bojakane e boetse e a mo fofatsa; o manganga, ha a eletsehe ha a eletswa ho bona ngaka ya setso mabapi le mathata a mo apareng. Mathata a hae ha a ya ka theko empa a mpefala le ho feta.
- Pheletsong Molefi o qetella a se na letho; ha a sa koloi, ha a sa na mosadi; ha a na bophelo – o kula hoo puo e hanang ho tswa. Kajeno Molefi o maemong ana ka lebaka la semelo sena sa hae. Mmadi a ka akanya hore le mosebetsi o tla mo lahlehela kgabareng.

[25]**KAPA**

POTSO YA 16**TSHWANTSHISO/TERAMA: *Haeso Mafotholeng* – CJ Teleki**

- 16.1 Kgolwane ✓ (1)
- 16.2 Molefi ✓ (1)
- 16.3 Kgohlano e hlahellang tshwantshiso ena e thehilwe hodima *tumelo ya sekereste kgahlanong le ya setso.* ✓✓ (2)
- 16.4 **B. Mohanyetsi** ✓ (1)
- 16.5 Mapetla o hlahella a paleng ya tshwantshiso ena e le seapadi se lwantshanang kapa se kgahlanong le moetapele, e leng Molefi. ✓✓ (2)
- 16.6 16.6.1 Disebo ke seapadi se phelang metseng ya mahae. Batho ba phelang sebakeng sena e sa le batho, mme ditlwaelo le tsela ya bona ya ho phela e bontsha tlhomphano, ho tsotella le ho phedisana ka kgotso le batho ba bang. Disebo o hlompha le ho tsotella batho bohle; batswadi ba hae, ngwanabo Molefi, le ha a le monyenyanane ho yena, metswalle ya Molefi esita le yena ntemoholo Mapetla. ✓✓✓
- Disebo o rata dintho tse ntle le tse amohelang setjhabeng sa tikoloho ena ya habo; o rata ha Molefi a ka nyala Montsheng hobane Montsheng o tadingwa e le karolo ya tikoloho ena; o holetse sebakeng sena, o a hlompha, o a rateha. Ke ngwanana wa Mosotho e motle ya amohelang (Takadimane o mo tshwantshisa le taemane kapa kgauta) ho bohle. Ha Molefi a nyahlatsa morero wa ho nyala Montsheng, Disebo o lwana ya kgumamela; o bontsha Molefi kamoo ketso ena ya hae e tlang ho tlotlolla le ho tlosa seriti sa lelapa labo kateng (tlhompho) esita le kamoo ketso ena (ya Molefi) e tlang ho heletsa sekgotsi (kgotso) se neng se se qadile dipakeng tsa lelapa labo Montsheng le labo. Ho a bonahala ha ho le jwalo hore botho (semelo) bona ba Disebo bo rotditse kgohlano e neng e se e ntse e kunkela ho Molefi. Re bona kgohlano ena e tshwara lelakabe hamorao ha Disebo a bolella Molefi hore Montsheng o se a nyetswe ke titjhere mme ba iphelela ka kgotso. ✓✓✓ (6)

16.6.2 Morongwe ke seapadi se phelang tikolohong ya Roma Ha Mafefowane; ke sebaka sa tswelopele ka lebaka la dikolo tse ngata tse fumanwang ho sona. Morongwe ke seapadi se rutehileng (ke mooki) mme o hlalefile jwalo ka batho ba bangata ba tikoloho ena. Morongwe ha a tsotelle letho ebile ha a na tlhomphe; o mathaithai, o leshano ebile ha a qeaqee ho etsa tse mpe; o iketa ho Molefi (nakong eo Molefi e leng mokudi wa hae), mme ebile o imema ho etela Molefi. Ho se neng Morongwe o etseletsa Molefi ka ho re o mo robile lengole. Molefi o se a ipona molato, mme o se a etsa ditokisetso tsa ho mo nyala le ha a ntse a ngongorehile hore Morongwe o ne a ikete ho yena. Morongwe o hloka boithlomphe; ke letekatse (letjhutjhuta) le etsang masetladibete (bohlola)mme ebile o a tahwa. Ha a na tlhomphe ho ba bang esita le ho ba bohadi ba hae. √√√

Dikamano tsa Morongwe le Molefi ha di fokotse kgohlano e hlokisang Molefi phomolo, empa di e ntshetsa pele. Ho boetse ho a bonahala ha ho le jwalo hore botho (semelo) bona ba Morongwe bo rotetsa le ho ntshetsa pele kgohlano paleng ena. Molefi o a tshwenyeha ha a bona Morongwe a sa hlomphe batswadi ba hae – a ba tshufutshufula ka mantswe ha a bua le bona. Athe Molefi ha a mmone ka letho. Ho a nyolesetsa ka lehlakoreng la Molefi; o kena morerong wa ho kgutlisetsa Morongwe ha habo ka mora hore Morongwe a etse diketso tse mmalwa tsa bohlola. Ho a bonahala ha ho le jwalo hore botho (semelo) bona ba Morongwe bo fela bo rotetsa kgohlano paleng ena. √√√

(6)

16.7 16.7.1 Jwalane e ne e le kgarebe ya Molefi. √

(1)

16.7.2 Ba kopane ho tla buisana ka taba ya Molefi ya ho hlala Jwalane. √√

(2)

16.8 Molefi o ne a kopane le Morongwe sepetlele moo Morongwe e neng e le mooki teng. √ Molefi o ne a robetse moo tlong ya kokelo kamora hore a tswa dikotsi kotsing ya koloi hona moo Maseru. √√

(3)

[25]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 25****MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80**